

ABDURAHMON JOMIYNING TAHSILI VA ILMIY FAOLIYATI

Amonov Nursulton Abdurasul o'g'li

Yangi asr universiteti Mumtoz sharq tillari kafedrası

2- kurs magistranti

Annotatsiya. Mazkur maqolada XV asr Sharq uyg'onish davrining yirik mutafakkiri, shoir va olimi bo'lgan Abdurahmon Jomiyning tahsili, ilmiy faoliyati hamda ilm-fan va adabiyot rivojiga qo'shgan hissasi tahlil qilinadi. Tadqiqotda Jomiyning ta'lim olgan ilmiy muhitlari, madrasa tizimi, ustozlari hamda uning ilmiy dunyoqarashi shakllanishiga ta'sir ko'rsatgan omillar o'rganildi. Shuningdek, mutafakkirning tasavvuf, adabiyotshunoslik, falsafa va tarixiy-badiiy merosi ilmiy manbalar asosida tahlil qilindi. Maqolada Jomiyning ilmiy faoliyati temuriylar davridagi madaniy muhit bilan bog'liq holda yoritilib, uning Alisher Navoiy bilan ilmiy-adabiy aloqalari ham ko'rib chiqildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Abdurahmon Jomiy o'z davrining yetuk olimi sifatida Sharq ilm-fani va adabiyotining rivojiga katta hissa qo'shgan hamda uning ilmiy merosi bugungi kunda ham muhim ilmiy ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: *Abdurahmon Jomiy, temuriylar davri, tasavvuf, madrasa ta'limi, ilmiy meros, Sharq adabiyoti, falsafa, ma'naviy meros, ilmiy faoliyat.*

Kirish. Sharq uyg'onish davri tarixida XV asr alohida o'rin egallaydi. Bu davr ilm-fan, madaniyat va adabiyotning yuksak rivojlanishi bilan tavsiflanadi. Ayniqsa, Amir Temur asos solgan temuriylar davlati davrida ilm-ma'rifatga katta e'tibor qaratildi. Temuriy hukmdorlar ilm-fan va san'at rivojini qo'llab-quvvatlab, ko'plab olim va shoirlarning yetishib chiqishiga zamin yaratdilar. Ana shunday buyuk mutafakkirlardan biri Abdurahmon Jomiydir. U nafaqat yirik shoir, balki tasavvuf olimi, adabiyotshunos va faylasuf sifatida ham tanilgan. Jomiy o'z davrining yetuk ilmiy muhitida shakllanib, Sharq madaniyati va ilm-fani rivojiga katta hissa qo'shgan. Jomiyning ilmiy merosi tasavvuf, falsafa, tarix, tilshunoslik va adabiyot sohalarini qamrab oladi. Uning asarlarida inson kamoloti, axloqiy poklik, ilmga hurmat va ma'naviy yetuklik kabi g'oyalar ilgari surilgan. Shu sababli Jomiyning ilmiy faoliyatini o'rganish nafaqat adabiyotshunoslik, balki tarix va falsafa fanlari uchun ham muhim ilmiy ahamiyatga ega. Mazkur maqolaning maqsadi – Abdurahmon Jomiyning tahsili, ilmiy faoliyati va ilmiy merosini tahlil qilish hamda uning Sharq ilm-fani rivojidagi o'rnini aniqlashdan iborat.

Asosiy qism. Abdurahmon Jomiy 1414-yilda Jam qishlog'ida tavallud topgan. Uning to'liq ismi Nuriddin Abdurahmon ibn Ahmad Jomiy bo'lib, u o'z taxallusini tug'ilgan joyi nomidan olgan. Jomiy ilmga chanqoq oilada voyaga yetgan bo'lib, dastlabki bilimlarni otasidan olgan. Keyinchalik u ilm olish maqsadida Hirot shahriga boradi. O'sha davrda Hirot temuriylar davlatining yirik madaniy markazlaridan biri hisoblangan. Bu yerda ko'plab madrasalar faoliyat yuritib, ularda mashhur olimlar dars bergan. Jomiy Hirotidagi madrasalarda arab tili, mantiq, fiqh, tafsir, hadis, falsafa va adabiyot kabi fanlarni o'rgana di.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATION G'OYALAR

Uning bilimga bo'lgan qiziqishi va iste'dodi ustozlari tomonidan yuqori baholangan. Ilmiy bilimlarini yanada chuqurlashtirish maqsadida Jomiy Samarqand shahriga safar qiladi. Samarqand o'sha davrda Markaziy Osiyoning eng yirik ilmiy markazlaridan biri bo'lib, bu yerda ko'plab mashhur olimlar faoliyat yuritgan. Samarqanddagi ilmiy muhit Jomiyning ilmiy dunyoqarashi shakllanishiga katta ta'sir ko'rsatgan.

Abdurahmon Jomiy o'z faoliyati davomida ko'plab ilmiy va badiiy asarlar yaratgan. Uning ilmiy merosi tasavvuf, falsafa, tarix, adabiyotshunoslik va tilshunoslik sohalarini qamrab oladi. Jomiyning eng mashhur asarlaridan biri "Haft avrang" ("Yetti taxt") asaridir. Ushbu asar Sharq adabiyotining yirik yodgorliklaridan biri bo'lib, unda falsafiy va axloqiy g'oyalar badiiy shaklda ifodalangan. Shuningdek, uning "Nafahot ul-uns" asari tasavvuf tarixiga bag'ishlangan muhim manbalardan biridir. Bu asarda mashhur tasavvuf shayxlari va ularning ruhiy-ma'naviy faoliyati haqida ma'lumotlar berilgan. Jomiyning ilmiy qarashlarida inson kamoloti, axloqiy poklik va ma'naviy yetuklik g'oyalari muhim o'rin tutadi. U ilm olishni inson kamolotining asosiy sharti deb hisoblagan.

XV asr temuriylar davrida ilm-fan va madaniyat rivojiga katta e'tibor qaratilgan. Ayniqsa, Husayn Boyqaro hukmronligi davrida Hirot shahri ilmiy va madaniy markazga aylangan. Bu davrda ko'plab olim va shoirlar saroy homiyligida faoliyat yuritgan. Abdurahmon Jomiy ham shu ilmiy muhitda faoliyat olib borgan. Jomiyning ilmiy va adabiy faoliyatida buyuk shoir Alisher Navoiy bilan do'stligi muhim o'rin tutadi. Navoiy Jomiyning o'zining ustozlaridan biri sifatida e'tirof etgan va uning ilmiy merosini yuksak baholagan. Ularning ilmiy va ijodiy hamkorligi Sharq adabiyoti tarixida muhim o'rin egallaydi. Abdurahmon Jomiy merosi Sharq madaniyati tarixida muhim o'rin egallaydi. Uning asarlari tasavvuf, falsafa va adabiyot tarixini o'rganishda muhim manba hisoblanadi. Bugungi kunda Jomiyning asarlari ko'plab tillarga tarjima qilingan va dunyoning turli ilmiy markazlarida o'rganilmoqda. Uning ilmiy qarashlari insonparvarlik, ma'naviy poklik va ilmga hurmat kabi g'oyalarga asoslangan. Shu sababli Jomiyning ilmiy merosi nafaqat tarixiy, balki zamonaviy ilmiy tadqiqotlar uchun ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, Abdurahmon Jomiy Sharq uyg'onish davrining yirik mutafakkirlaridan biri hisoblanadi. Uning tahsili, ilmiy faoliyati va boy merosi temuriylar davri ilmiy muhitining yuksak darajada rivojlanganligini ko'rsatadi. Jomiy yoshligidan ilm olishga intilib, o'z davrining yirik ilmiy markazlarida tahsil olgan. U tasavvuf, falsafa va adabiyot sohalarida muhim asarlar yaratib, Sharq ilm-fani rivojiga katta hissa qo'shgan. Mutafakkirning ilmiy qarashlari inson kamoloti, ma'naviy poklik va ilmga hurmat kabi g'oyalarni targ'ib qiladi. Shu sababli uning ilmiy merosi bugungi kunda ham o'z ahamiyatini saqlab qolmoqda. Jomiyning ilmiy va ma'naviy merosini chuqur o'rganish, uni yosh avlodga yetkazish hamda zamonaviy ilmiy tadqiqotlarda keng qo'llash muhim vazifalardan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdurahmon Jomiy. Haft avrang. Toshkent: G'afur G'ulom nashriyoti.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

2. Abdurahmon Jomiy. Nafahot ul-uns. Tehron nashri.
3. Alisher Navoiy. Majolis un-nafois. Toshkent.
4. Ozod Sharafiddinov. O'zbek adabiyoti tarixi. Toshkent.
5. Naim Karimov. XX asr o'zbek adabiyoti tarixi. Toshkent.
6. Jan Rypka. History of Persian Literature. Dordrecht: Springer.
7. Edward Granville Browne. A Literary History of Persia. Cambridge University Press.

